

Сорняки, наносящие вред зерновым культурам по вредоносности не уступают вредителям и болезням данных культур. Это определяется тем, что их распространение и отсутствие своевременных защитных мероприятий и других факторов значительно повышают их вредоносность. Потери в мировом растениеводстве, причиняемые сорными растениями, в общей сложности достигают ежегодно 3 млрд. долларов, то есть 27,7% потенциально возможного урожая. Непосредственно от многолетних сорных растений ежегодно погибает более 50% урожая, которые наносят прямой вред зерновым культурам, угнетая вегетативные и генеративные органы растения.

РЕЗУМЕ

The article considers grain crops that are exposed to the harmfulness of weeds, as a result of which the yield of this crop is lost. Weeds that harm grain crops are not inferior in harmfulness to pests and diseases of these crops. This is determined by the fact that their spread and the lack of timely protective measures and other factors significantly increase their harmfulness. Losses in global crop production caused by weeds, in total, reach \$ 3 billion annually, that is, 27.7% of the potential harvest. Directly from perennial weeds, more than 50% of the crop perishes annually, which cause direct harm to grain crops, depressing the vegetative and generative organs of the plant.

ӨОЖ 332.3:004

Білім алушы: Бітімова Д.А., Ғабділқәкім Ә.Б., Жолмұқанова А.Ж., студент

Ғылыми жетекші: Тасанова Ж.Б., магистр, аға оқытушы,

«Жәңгір хан атындағы Батыс Қазақстан аграрлық-техникалық университеті»КеАҚ,
Орал қ.

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДАҒЫ ЖЕР КАДАСТРЫНЫҢ АВТОМАТТАНДЫРЫЛҒАН АҚПАРАТТЫҚ ЖҮЙЕСІНІҢ ЖЕР РЕСУРСТАРЫН ТИІМДІ ПАЙДАЛАНУ ҚЫЗМЕТІНДЕГІ МАҢЫЗЫ

ТҮЙІН

Бұл мақалада Қазақстан Республикасында Мемлекеттік жер кадастрының автоматтандырылған ақпараттық жүйесінің атқаратын міндеттері, құрылымы, МЖК ААЖ жүргізудегі ГАЖ құралдарының қолданылуы туралы көрсетілген. МЖК ААЖ электрондық порталында көрсетілген қызметтердің, жүйені 2021 жылғы қолданушыларының ресми статистикалық көрсеткіштермен талданған.

Түйін сөздер: МЖКААЖ, жер, жер кадастры, жер ресурстары, жер учаскесі.

Жер – ресурс ретінде ерекше маңызға ие. Оның маңыздылығы ауылшаруашылығы өнеркәсібінде, елді мекен мен қалаларды салуда, жергілікті жолдарды жобалауда байқалады[1].

ҚР Жер кодексінің 12-бап, 7-тармағында Жер – Қазақстан Республикасының егемендігі белгіленетін шектегі аумақтық кеңістік, табиғи ресурс, жалпыға ортақ өндіріс құралы және кез келген еңбек процесінің аумақтық негізі деп атап көрсетілген [2].

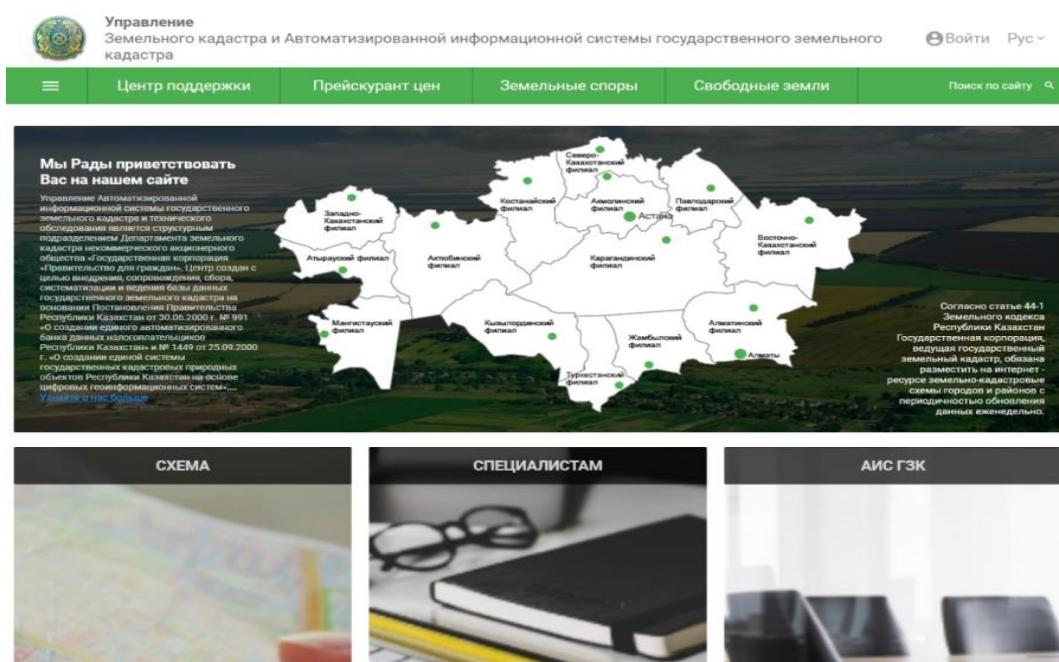
Жер қоры мемлекеттік ұлттық байлық болып есептеледі. Сондықтан оны тиімді басқару, мақсатты пайдалану шараларын ұйымдастыруға аса көңіл бөлінеді. Жер ресурстарын басқару жер кадастры, жер мониторингі, жерге орналастыру сияқты функционалдық іс-шаралар жүйесін қамтиды. Жер ресурстарын басқарудың бұл әдістемелік тәсілдері геодезиялық, геоботаникалық, топырақтық, гидрогеологиялық зерттеулерді көптеген қолданбалы міндеттерді шешуді талап етеді [3].

Жерді тиімді басқаруда прогрессивті технологияларды енгізу, экономикалық және экологиялық жағынан тиімді әрі қауіпсіз қолданылуын оңтайландырады. Сол себепті, мемлекеттік жер кадастрының автоматтандырылған ақпараттық жүйесін (МЖК ААЖ) құру - барлық жер қоры, кез келген жер учаскелері мен жер пайдаланушылар туралы нақты әрі толықтырылған деректер қорын жинау, өңдеу, сақтау және алудың жаңа тәсіліне көшуге мүмкіндік береді [4].

МЖК ААЖ – көп функционалды жедел дамып келе жатқан мемлекеттік-технологиялық ақпараттық жүйе. ҚР-дағы МЖКААЖ жүргізудің қызметтік құрылымы үш деңгейге бөлінеді.

Кесте 1 - МЖКААЖ жүргізудің қызметтік құрылымының үш деңгейі

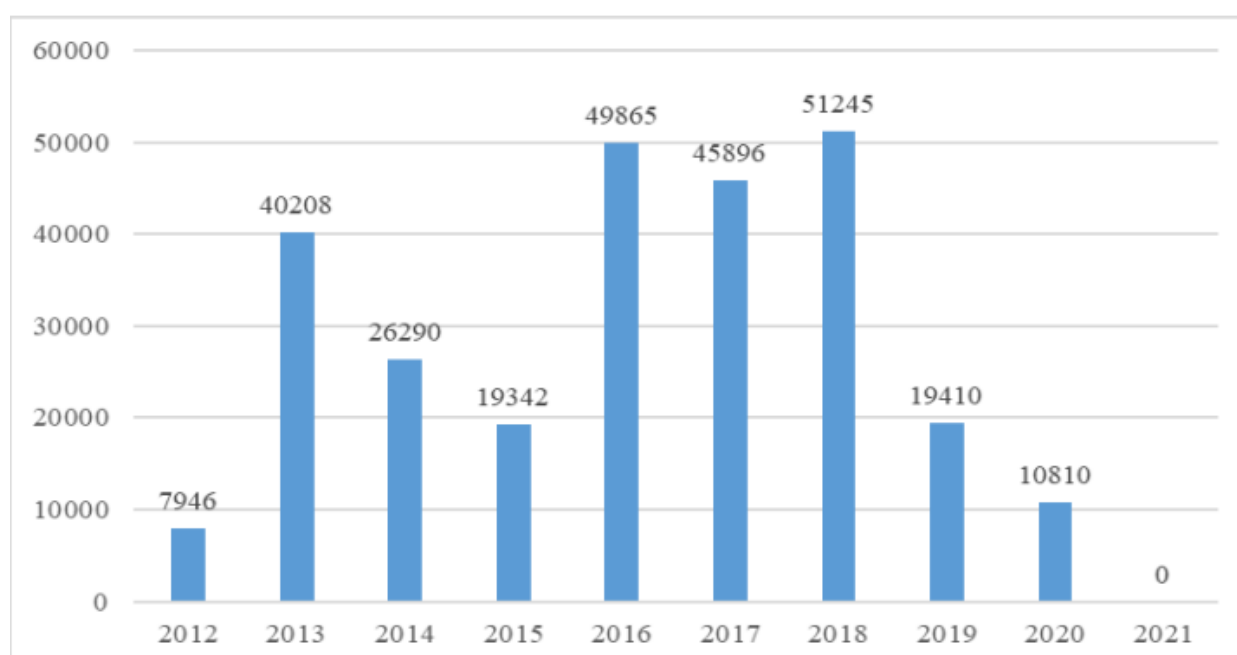
1-деңгей.Республикалық және техникалық инспекция бөлімі - 1	2-деңгей. ЖКААЖ облыстық бөлімі саны – 16	3-деңгей. ЖКААЖ аудандық(қалалық) бөлімі саны – 183
1. ЖКААЖ облыс орталықтарын әдістемелік, бағдарламалық және материалдық- техникалық қамтулар 2.ЖКААЖ облыс және аудан орталықтарындағы мамандарды дайындау 3.Облыстық филиалдардан жер кадастры ақпараттарын біріктіру, компьютерлеу 4.Ұзақ мерзімді құрылымдық болжамдар жасау, перспективті жоспарлау	1. ЖКААЖ аудан орталықтарын әдістемелік, бағдарламалық және материалдық техникалық қамтулар 2. Облыстық басқармалардың мамандарын дайындау 3. ЖКААЖ және техникалық бөліміне ақпараттарды тарату 4. Жер қатынастары туралы өтініштерге жауап қайыру	1. Жер телімдерін есепке алу 2. Жер телімдеріне құқық куәландырушы құжаттарды дайындау және беру 3.Кадастрлық нөмірлерді беру 4. Жер кадастрлық кітапқа жер телімінің жай-күйі туралы ақпараттарды енгізу 5. Жер телімдерінің шекараларын анықтау, учаскелік жоспар құру және салықтың базалық ставкаларын есептеу[5].

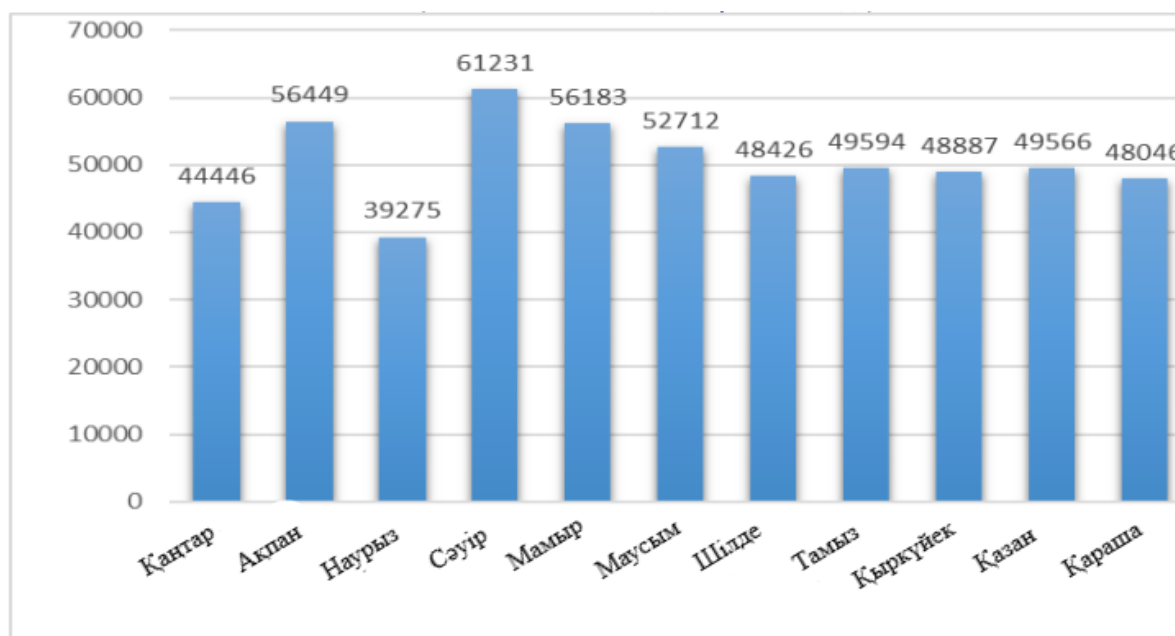
Сурет 1 – Мемлекеттік жер кадастрының автоматтандырылған ақпараттық жүйесінің веб-сайты

Сурет 2 - Жер учаскесі туралы кадастрлық ақпаратты ұсынудың блок схемасы

Сурет 3 - 2012-2021 жылдар аралығындағы МЖК ААЖ электрондық порталында көрсетілген қызметтердің саны

Сурет 4 - 2021 жылға арналған www.aisgzk.kz сайтына кірушілер саны (2023 жығы 1 желтоқсандағы жағдай бойынша)

2021 жылғы 1 желтоқсандағы дерек бойынша МЖК ААЖ Республикалық ақпарат қорында 6,72 млн жер учаскесі бар, оның ішінде атрибутивтік деректер 5,119 млн және графикалық деректер базасында 5,184 млн жерді құрайды. Яғни, атрибутивті және графикалық деректер мазмұны 99,3% құрайды.

2007 жылдан 2021 жылдың 21 желтоқсанына дейін www.aisgzk.kz сайты арқылы мемлекеттік органдар мен мекемелердің 1230 қызметкерлеріне МЖК ААЖ дерек қорына тікелей қол жетімділік қамтамасыз етілді. Оның ішінде:

Жергілікті атқарушы органдар – 938;

ҚР Ауыл шаруашылығы министрлігінің Жер ресурстарын басқару комитеті – 39;

ҚР Қаржы министрлігінің комитеті – 41;

Республиканың Бас прокуратурасы, соттар және құқық қорғау органдары – 61;

ҚР Қаржы министрлігінің Мемлекеттік крістер комитеті – 134;

Әділет министрлігі – 17.

ҚР МЖК ААЖ ArcGIS геоақпараттық жүйесіне негізделген. ҚР МЖК ААЖ геодеректер базасында ГАЖ негізгі функцияларын қолдану үшін бірінші деректерді электрондық түрге енгізу қажет. Ол үшін: жоспарлы-картографиялық материалды сканерлеп, оны координаттар жүйесіне енгізу қажет. Содан кейін сканерленген карталарды цифрландырып, әр цифрланған электрондық карта объектісіне сәйкес ақпаратты енгізу керек. Сондай-ақ, карта стильдері деп аталатын электрондық шартты белгілерді жасау қажет [7].

Қағаз карталарын электронды түрге аудару жоспарлы-картографиялық материалдың координаттар жүйесінде сканерлеуді және одан әрі байланыстыруды қажет етеді.

Easy Trace бағдарламалық құралын пайдаланған кезде сканерлеу сапасы 400 dpi болуы керек. ESRI тобының бағдарламалық өнімін пайдаланған кезде сканерлеу сапасы дюйміне кемінде 150-200 нүкте болуы керек[8].

Қазақстан Республикасы жер кадастрының жоспарлы картографиялық негізін аэрофототүсірілім материалдары және әртүрлі кеңістіктік рұқсаттардың спутниктік суреттері құрайды. ҚР МЖК ААЖ қазіргі уақытта техникалық, функционалдық және ақпараттық блоктарға біріктірілген 15 ішкі жүйеден тұрады. ААЖ МЖК ақпараттық блогы қазірдің өзінде еліміздің электрондық үкіметіне енгізілген және негізгі мемлекеттік деректер базаларымен тығыз байланыста[9].

ТМД елдері үшін жер кадастрын және оның МЖК ААЖ құру мен жұмыс істеуінің тұжырымдамалық негізі әлемдік тәжірибені талдау негізінде әзірленді және оны Қазақстан Республикасы Ұлттық ғылым академиясының академигі Зайролла Дүйсенбеков ұсынды. Қазақстан Республикасының Мемлекеттік жер кадастры және оның ААЖ – мамандандырылған кәсіпорындармен республика бойынша бірыңғай әдістемелік және технология бойынша жүргізілетін халықаралық стандарттарға сәйкес келетін тұтас жүйе[13].

Яғни, МЖК ААЖ әзірге тік және көлденең инфрақұрылымы бар және Қазақстан Республикасының электрондық үкіметін қоса алғанда, басқа мемлекеттік ақпараттық жүйелермен және деректер базаларымен тығыз өзара әрекеттесетін республика көлеміндегі кеңістіктік деректер бойынша жалғыз ақпараттық жүйе болып табылады. Жаһандық талаптарға сәйкестігіне байланысты, МЖК ААЖ қажет болған жағдайда ұқсас халықаралық жүйелерге оңай біріктірілуі мүмкін [12].

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР

1. Жер ресурстарын басқару: оқу құралы / Ж.Б. Тасанова.- Алматы.: Альманах, 2019.
2. Қазақстан Республикасының жер кодексі, 2008
3. Жерді пайдалану мен қорғауды мемлекеттік бақылау: оқу құралы/ Ж.Б.Тасанова, Н.Х. Утегалиева. – Орал: Жәңгір хан атындағы БҚАТУ, 2022
4. Жерге орналастыру және кадастр негіздері. Оқу құралы / Н.Х. Утегалиева, Ж.Б. Тасанова – Алматы, Альманахъ, 2019
5. Сейфуллин Ж.Т. Мемлекеттік жер кадастрының жаңа технологиясы : оқу құралы / Ж.Т. Сейфуллин, Г.Ж. Сейтхамзина, С.К. Игембаева, 2008
6. Аграрлық құрылымдардағы жер ресурстарын тиімді пайдалануды ұйымдастыру/ Әймен Ә.Т., Ахметов Е.С.- Алматы, «Отан» баспасы, 2021.
7. Қазіргі жерге орналастырудың және кадастрдың теориясы мен тәжірибесі: оқу құралы / Е.С. Ахметов, Ж.Қ. Қырықбаев, Б.Ж. Жұпархан.- Алматы: TechSmith, 2021
8. Жер кадастры : ЖОО студ., бакалавр, магистрант, докторант. Арналған оқулық / Т. Есполов – Алматы : Эверо, 2015
9. Кадастрлық бағалау және жерді аймақтарға бөлу: оқу құралы / Н.Х. Утегалиева, Б.М. Мусаева. – Орал: Жәңгір хан атындағы БҚАТУ, 2022
10. Земельно-хозяйственное устройство планировка сельских населенных мест: Учебник / М.Д. Снектр. – Астана: Фолиант, 2014.
11. <https://aisgzk.kz/aisgzk/ru/>
12. <https://arcreview.esri-cis.ru/2008/05/09/land-cadaster-ais-gzk/>
13. <https://kazpravda.kz/n/radetelnyy-syn-rodnoy-zemli/>
14. https://adilet.zan.kz/kaz/docs/K030000442_
15. <https://www.gov.kz/memleket/entities/land/documents/details/291911?lang=ru>

РЕЗЮМЕ

В данной статье описаны задачи, выполняемые автоматизированной информационной системой государственного земельного кадастра в Республике Казахстан, история ее становления и развития, ее структура, использование средств ГИС в управлении земельным кадастром Республики Казахстан. Услуги, оказываемые на электронном портале АИС ГЗК, пользователи системы в 2021 году проанализированы с официальными статистическими показателями.

RESUME

This article describes the tasks performed by the automated information system of the State Land Cadastre in the Republic of Kazakhstan, the history of its formation and development, its structure, the use of GIS tools in the management of the cadastre of the Republic of Kazakhstan. The services provided on the electronic portal “GIS” and users of the system in 2021 were analyzed with official statistical indicators.